

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

וישלה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת וישלח

- א עם אלוקים ואנשים ותוכל - ע"י האמונה ינצל משרו של עשו ומכל שונאיו
- ב יפלמם ויושיעם כי חסו בו - שכרו של הבוטח שתמיד יושיעו ה'
- ג יבקש את נרדף - טובה וברכה הבאה על האדם מתוך הרדיפות
- ד קמונתי מכל החסדים - המכיר שהכל מחסדי הבורא לא תפסק מוכתו לעולם
- ה התקין עצמו לתפילה - אופן התפילה וכוחה
- ו לא ישמע על פיך - בננות דיבורים אסורים
- ז דיבר טוב על ישראל - מעלת דיבורי חיוק ועידוד איש לרעהו
- ח נדמה להם - כל כוחו של יצר אינו אלא דמיון
- ט ויאבק - עצם האבקו להתגבר אף אם לא ניצח את יצרו מעלה נחת רוח לפניו יתב"ש
- יג היטהרו והחליפו שמלותיכם - חובת האדם לברוח מהיצר וכת דיליה
- יד כל זמן שהנר דולק - לעולם יש בידנו לשוב בתשובה ולהתחדש
- יז העבר אין - שלא להתבונן בעברו כדי שלא יתייאש
- יט ותורה אור - עסק התורה"ק מצילתו מרעת עשו

וישלח

הסמיכו את הפסוק 'ונשגב ה' לבדו ביום ההוא', לומר, שיעקב אבינו בתוקף אמונתו לא ראה לנגד עיניו את 'שרו של עשו', אלא את 'ה' לבדו'. ובאמונתו זאת זכה להפיל ולהכניע את שרו של עשו.^א

ובן כתב הגה"ק הגר"ח מוואלאז'ין זי"ע (נפש החיים שער ג' פ"ב), סגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל הדינים ורצונות אחרים - שלא יוכלו לשלוט בו, ולא יעשו שום רושם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא

עם אלוקים ואנשים ותוכל - ע"י האמונה ינצל משרו של עשו ומכל שונאיו

בפרשתו, (לב כה) 'ויוותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר', ובמדרש (בר"ר עו א) הסמיכו את הפסוק ונשגב ה' לבדו ביום ההוא (ישעי' נ יא). ומבאר הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זי"ע דבא לומר שלא תתמה האיך גבר יעקב על שרו של עשו, הרי 'מלאך' הוא בוודאי לא היה 'ויאבק' עמו כמריכת אנשים שמכין זה את זה בגופם, ובמה הכניע יעקב את המלאך. לזה

א. וביאור דבריהם ז"ל, עפ"י משלו של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, לאב שרצה להרגיל את בנו שלא לפחד מכל דבר שבעולם, מה עשה, הליביש עצמו בעורו של דוב, והיה מהלך סביבות בנו ובתוך כך השמיע קולות משונים ומפחידים כדוב. אך הבן שחכם היה הכיר כי בתוך הדוב מסתתר אביו רחמו, התבונן בפניו וזעק לעברו, אבי אבי, הרי לא דוב אתה אלא אבי, אף אם תתסתר מתחת לעור הדוב מכיר אני אותך, ולא אפחד, כי הרי אבי אתה, פשיטא ואין צריך לומר שבאופן כזה אין כבר כל טעם שישאָר האב בבגדי הדוב, אלא מתגלה הוא במלוא הדרו בפני הבן 'בפנים מאירות', כך נמי כביכול אצל 'אבינו שבשמים', פעמים והוא רוצה להוכיחנו, לכן מסתתר מאתנו מתחת לדרכי הטבע - בכל מיני קשיים וצער, והכל בכדי לעוררנו, אמנם אם נביט מתחת להסתר והטבע, נגלה ש'אבינו' נמצא מתחת לכל זה - ונזעק אליו 'אבי אבי' לא אירא רע כי 'אתה' עמדי, כי אתה צדיק על כל הבא עלינו, אז, אין כבר כל טעם כביכול שישאָר האב מתחת למעטהו בהסתר, ויתגלה אלינו מתוך רחמים וחסדים מגולים.

חשבון נפלא שמעתי מאחד מגדולי ראשי הישיבות בני. כי הנה אם נראה אדם נוסע בכלי רכב יקר עד מאד אף במקום חשש קלקול לרכבו - נסיק כמסקנא כי הצורך להגיע לאותו מקום חשוב ושווה לו הרבה יותר מסכום שוויו של הרכב, כמו"כ אם נראה אדם הנקרא כ'שפוי' עושה מעשה שטות ונכנס לביהמ"ד מבלי אנפילאות ומנעלים לרגליו וכל רואיו יתמהו 'מה אירע' לו וכי נשתבשה דעתו ח"ו - לא ולא, אלא מן הנראה כי איש פלוני הבטיח לו בעד 'שטות' כזאת כמאתיים אלפי דולר, ומכאן שבכל דבר הנראה כמשונה תאמר בע"כ כי הטובה הנצמחת ממנה גדולה פי כמה וכמה מהפסד עשיית ה'שטות'... אמור מעתה, כשרואה האדם שהקב"ה מתנהג עמו בהסתר פנים וכדו' בע"כ תאמר כי הטובה שתצמח לו מקושי זה שווה פי כמה וכמה מקושי זה...

ומרומזים הדברים ב'חובות הלבבות' (הקדמה לשער הבחינה) שיש לנו להודות על הייסורים כי בוודאי טמונים בהם טובות הרבה והם לצורך טובה גדולה יותר מגודל הקושי שעובר עליו בזו העת.

כע"ז רמז הרה"ק ה'עטרת צבי' מזידיטשוב זי"ע בפרשתו (לב, ה ו) - עם לבן גרתי ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה, דכך שלח יעקב לאמר לאחיו עשו, הבט נא אחי וראה - לבן הארמי 'רדף' אותי, והיצר צעדי בכל עת ובכל שעה, ובזכות זה נתברכתי ממעל בכל מיני שפע ברכה ועשירות עד שויהי לי שור וכו', עתה, דע לך, אם בשנאתך רוצה אתה שלא יגדלו ויתרבו נכסי וממוני עוד ועוד, חדל מלרדפני, כי ברדיפותיך תרבה עשירותי עד מאד.

הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (מחנה ישראל ח"ב פ"ג) מסביר על פי משל - לאחד שהיה שוכר בית משר אחד בעד ג' מאות 'רובל כסף' בכל חודש, ויהי היום, הוצרך השר ליסע למרחקים, ומינה אחד ממקורביו על נכסיו ובתוכם את הבית ששכר היהודי, ה'ממונה' החדש רשע גדול היה והעלה לכל השוכרים את תשלום השכירות לחמש מאות זהובים, בבוא יום הפרעון חסרו ליהודי סך עשרים רובל כסף, והתחנן לו היהודי שימתין לו כמה ימים עד שישגי את כל הסכום, אך הרשע לא הסכים לכך בשופו"א, והכהו בשוטים עשרים מכות נמרצות - כנגד עשרים הרובל שהחסיר מתשלומיו, כך עשה לעוד כמה אנשים, במשך הזמן נעשה הממונה לעשיר גדול וקנה חצר לעצמו, לאחר זמן חזר השר לביתו, נכנס אליו היהודי וסיפר לו על כל מעללי ה'ממונה', וחמת השר בערה בו. אמר לו היהודי - עתה גוזר אני עליו שיתן לך על כל מכה ומכה - מאה רובל כסף, והמשיך השר לומר הנה אחוזה גדולה קנה לעצמו ששוויה

שהחשמונאים מרוב הצרות והשמדות לא היו יכולים לעסוק בתורה ולהתפלל כדבעי, ואך דבר אחד עשו - ייחדו את השם בפסוק 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד', שיש בו כ"ה אותיות, ובכח ייחודם את ה' נצחו את כל אויביהם למעלה למעלה מדרך הטבע, ולכן נקרא המועד 'חנו כ"ה' על שם כ"ה אותיות שבפסוק ד'שמע ישראל', כי כל נצחון המלחמה היה בזכות כ"ה אותיות אלו. נמצינו לצידיים שהמאמין בקב"ה ובא לחסות בצל כנפיו איננו כפוף תחת 'טבע ומקרי העולם' אלא הקב"ה מנהיגו בהנהגה ניסית והשגחה נפלאה לטוב לו כל הימים. והזמן גרמא להתבונן בענין זה כשאנו עומדים 'סמוך ונראה' לימי החנוכה, ימים שבהם הכניע הקב"ה 'רשעים' - רבים, ביד 'צדיקים' מועטים, גם 'כד שמן' המספיק ליום אחד הספיק לשמונת ימים - ללמדך שהבורא יתב"ש 'עשה ועושה ויעשה' לכל המעשים - ואין כל הבדל בין הטבע למה שחוץ מהטבע כי הכל בידיו ומה בין זה לזה, וכל ה'מאמין' בו ומשליך יהבו על ה' יתקיים בו 'אשרי שא-ל יעקב בעזרו'. על כן, לא תבהל נפש האדם

ה' הוא האלוקים האמיתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כוח בעולם וכל העולמות כלל, והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש, ומבטל בלבו ביטול גמור, ואינו משגיח כלל על שום כוח ורצון שבעולם, ומשעבר ומדבק מוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ברוך הוא, בן יספיק הוא יתברך בידו, שממילא יתבטלו מעליו כל הכוחות והרצונות שבעולם, שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל.

כי בכוחה של 'אמונה' לשבר מחיצות ולפרוץ גבולות הטבע, לעשות ניסים ונפלאות ולהציל את ה'מאמין' מכל שונאיו מציריו ומציקיו - אף אם עפ"י דרך הטבע' אויבו חזק ממנו פי כמה וכמה. וכן מצינו גבי 'נס חנוכה' בספר ב'צרור המור' (פר' ואתחנן עמ' קל"ד) וז"ל, ואני הצעיר אברהם סבע, רוצה לגלות לך בכאן מה שנתגלה לי - למה נקרא מועד החשמונאים 'חנוכה', דהרי כל המועדים נקראו על שם המאורע - פורים על שם הפור, פסח על שם שפסח ה', וכן כולם על זה הדרך, ומדוע לא קראו גם למועד זה על שם המאורע, כי אם על שם זמנו בימי השנה - 'חנו כ"ה' בכסלו, אלא ביאור הדבר הוא

ארבעת אלפים רובלים, ומעתה מחצית ממנה שלך היא, חזר היהודי לביתו ופניו זועפים, שאלוהו בני ביתו, מדוע פניך רעים היום, ויען ויאמר, הרי כבר אינני מרגיש את כאב ההכאות, לכן מצטער אני מדוע לא הכה אותי הרשע עוד עשרים מכות, שאז הייתה כל האחוזה עוברת לרשותי. ומבאר ה'חפץ חיים' את הנמשל, כשסובל אדם ייסורים בעולם הזה הרי בעת ההיא הוא דואג ומצטער עליהם, ואינו רוצה לסבלם כלל, אך כאשר יבוא 'לעולם הגמול' ויקבל שם שכר עבור כל שעה ושעה של ייסורים שסבל בהאי עלמא ישמח בכל מכה ומכאוב שעבר בהאי עלמא, כדאיתא במדרש (ספרי פר' האינו את שיא ועיי"ש) 'זכור ימות עולם (דברים לב ז) - אמר להם הקב"ה כל זמן שאני מביא עליכם ייסורים בעולם הזה תזכרו כמה טובות ונחמות עתיד אני ליתן לכם לעולם הבא'. ועיקר הכל להאמין שכל מה שנזדמן לו בהשגחה פרטית מאתו יתברך לטובתו וכמו שאמר חז"ל (ברכות ט:): 'כל דעבדין מן שמיא לטב הוא דעבדין (עכ"ל).

כבר אמרו כי זעקתו של המתייסר וכואב 'אוי... אוי...' בגמטריא שבעה עשר כגמטריא של תיבת 'טוב', לומר לך כי כל 'אוי' טוב הוא אלא שפעמים ה'טוב' בנסתר הוא...

ב. אף בידי הצדיקים מסר הקב"ה שישלטו ב'טבע' של עולם - לעשות בו כרצונם לטובת בני ישראל. הרה"ק (הראשון) משטעפענעשט זי"ע היה ידוע כבעל מופת גדול והיה מהפך סדרי בראשית כדי להשריש אמונה פשוטה בה' בליבות היהודים התמימים אשר במחוזו. פעם הגיע אליו יהודי ובכה שזה לו שנים רבות מנישואיו ועדיין לא נפקד בזש"ק. שמע הרה"ק לדבריו ובירכו בברכת שפע רב טוב בפרנסה והצלחה. יצא האיש בפחי נפש כי הבין שהרבי מברכו בפרנסה ולא בבנים, ואכן משחזר לביתו ראה הצלחה מרובה בעמל ידיו. כעבור תקופה ארוכה, שב היהודי אל הרבי עם בני ביתו ושניהם בכו לפני הרבי, ושאו 'הושע נא' - רבי קדישא אנא פעול נא למעננו שישאר מעמנו זכר ושארית בהאי עלמא... עתה הבטיח להם הרבי נאמנה, שבעזרת קל עליון יזכו עוד השתא הכא לחבוק בן זכר...

ויהי לתקופת השנה נולד להם בן ותעל השמחה עד לב השמים. אחר זמן קצר פנה האיש ליסע לבשר לרבי על הישועה הגדולה. אך האשה הודיעה כי גם היא מצטרפת לנסיעה - יחד עם העולל שנולד להם. בתחילה ניסה האיש להניאה מכך כי באותה העת היו כל הדרכים מלאים בשלגים, והכפור שלט בחוצות, אך רצונה כי עז גבר על הכל, שכרו 'עגלה', והכינו כרים וכסתות כדי לחמם את התינוק הקטן, ויצאו לדרך.

עודם נוסעים ושלג עז ניתך ארצה, הביטו פתאום לעבר הכסתות הרבות שעטפו את גוף העולל הרך ומה מאד

באר הפרשה - וישלח

ג

וביאורו, לא יירא לבי - אף אם תקום עלי מלחמה, כי הנני בוטח בה', ובעבור הביטחון אכן יהיה לו ה' למשען ולעזר מצריו, (כיו"ב ביאר האלשיך רוממות קל תהילים כו ג).

ובן כתב ה'חזון איש' (אמונה וביטחון פ"ב ז) 'יש עוד במידת הביטחון, כי על הבוטח שורה רוח הקודש, ומתלווה עמו רוח עוז המבשרו כי אמנם ה' יעזרהו'.

ומצינו כי אף יעקב אבינו חשש שיש לו פנימה בבטחונו בה', לכן אמר (לכ יא) 'קמונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן ועתה הייתי לשתי מהנות', וכך ביארו בקרא קמונתי - נתמעטה אמונתי, כי מלפנים עברתי במקלי

בראותו כי צרה קרובה - כי אף אם נראה לו שאין לו כל מנוס אלא בישועה מעל לדרך הטבע גם כן יעזרהו הקב"ה אם אך יפנה אליו ויסמוך עצמו עליו.

יפלטם ויושיעם כי חסו בו - שכרו של הבוטח שתמיד יושיעו ה'

בפרשתן (לכ ה) וירא יעקב מאד ויצר לו, ופירשו ב'בעלי התוס' כי 'ויצר לו' על ש'ירא מאד' - ולא סמך עצמו על הבטחת הקב"ה 'והנה אנוכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך' (כח טו).

ובאמת הסומך עצמו על ה' שמור ב'שמירה עליונה', כדכתיב (תהלים כו ג) 'אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי, אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח',

נבהלו לראות שהילד איננו, והבינו שכנראה בתוך טלטולי הדרך נשמט התינוק מן העגלה לתוככי ערמות השלג שבדרכים. ויבכו אותו אביו ואמו - כי לא ידעו מה עלה בגורלו, כי כ"כ קטן הוא ומסוכן גופו בעצם הנפילה מן העגלה, ובפרט כשנפל לתוככי שלג המסוכן גם לגדול בן עשרים ושלושים, והחלו מייסרים עצמם כיצד העיזו לקחת תינוק קטן כזה בשלג וקור עז... אך, אין העת ראויה לשקוע במחשבות הללו, ע"כ הורו מיד ל'בעל העגלה' לחזור על עקביו, והחלו מחזירים אחר 'גופתו' של הילד. לפתע הבחינו מרחוק שבנם שוכב בין השלגים ומעליו שני זאבים טורפים, ונפל לבם בקרבם כי בטוחים היו שלא די שבנם נפל בין השלגים אלא הזאבים יטרפוהו בעודו בחיים. משהתקרבו יותר ויותר נתפלאו לראות שבנם שוכב חי וקיים והזאבים רוכנים מעליו ונופחים עליו אויר חם מפיהם, ובזכות נשיפותיהם נשאר הבן חי וקיים בבריאות השלימה. ירדו מהמרכבה ומיהרו לקחת את בנם, והמשיכו בנסיעתם. בהגיעם לשטעפענעשט מיהרו לסור לבית הרבי, ובטרם פתחו את פיהם לספר לרבי על שני הבשורות הטובות, הביט בהם הרבי במאור פניו ושאלם... נו, מה הינכם אומרים על הזאבים ששלחת... מכך הבינו שהרבי הקדוש בעיניו הצופיות הביט וראה את כל המתרחש והוא הוא זה אשר פעל עבורם שיבואו הזאבים להציל את בנם. זכותו יגן עלינו. ללמדך כוחן של צדיקים למשול בטבעו של עולם... אף שבוודאי אין לנו כל שיג ושיח הבנה במהותן של צדיקי עליון - שרפי מעלה. מ"מ לדידן ייאמר, כי הרשות נתונה לכל לבוא ולהתעלות למדרגות הצדיקים בעמל ויגיעה למעלה מטבעם ויזכו עי"ז לשדד מערכות הטבע לטוב להם לישראל כל הימים.

ג. פעם נכנס יהודי ירא שמים לגזוז שערות ראשו אצל ספר, הלה ש'רחוק' היה מהאמונה בה' פער את פיו בדברי בלע וגידופין על ה' ועל משיחו, ב'טענה' הבט נא וראה כמה צרות ומרורים סובלים באי עולם, ובתוכם רבים המה משומרי תורה ומצוות, ואיה נא אלוקיהם עפ"ל.

היהודי שפיקח היה לא השיבו מאומה, אך לאחר זמן אמר לו, הנה רואה אנוכי כי ברחוב מהלך לו איש פלוני ושערות ראשו יורדות לו על פי מידותיו, 'הגד נא לי' האם יש כאן ספר בעיר, נצטחק הספר ואמר, וכי אינך עומד כעת בחנותו של הספר הידוע בכל העיר והגלילות, כיצד תשאלני האם יש כאן ספר... שאלו היהודי א"כ היאך אירע כדבר הזה שמהלך לו אדם ברחובה של עיר ועל ראשו תלויים הררי שערות, ויען הספר ויאמר, מה 'סתירה' יש כאן, אף שיש כאן ספר בעיר, הרי א"א לו לגזוז אלא את שערותם של הבאים בשעריו, יכנס זה המגודל הנה ויצא קרח לגמרי. א"ל היהודי, ישמעו אזניך מה שפיך דובר, אף הקב"ה כן, אינו מושיע וסומך אלא למי שבא לחסות בצל קורתו, והיינו המתפלל אליו שיחמול עליו ויושיענו בדבר ישועה ורחמים. ומי שיבוא אליו אכן יראה נפלאות.

ד. וכן רמזו בפסוק (דברים לב ד) 'קל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא', כי מדרכו של עולם כאשר ישען איש ויסמוך עצמו על רעהו - אפילו שלא בצדק ויושר, לא ילך לו הנסמך לדרכו, - אם רק מעט 'ישרות' יש בו בנסמך. בידעו שה'סומך' יפול על הארץ ויפצע בראשו וגופו. ואם בקרוצי חומר כך, ק"ו לגבי הקב"ה ש'צדיק וישר' הוא, בוודאי שלא יתן למוט רגלנו, אף אם איננו ראויים לכך על פי מידת האמת.

ניזוק כלל וכלל, אך מחמת שחשב שהוא הלוחם, והחזיר לו בהאבקו עמו, מחמת ההתאבקות והעזוועים נדחקה כף יריכו, ונמצא שהוא גרם לעצמו התקיעה. הנה אף שאין לנו השגה בבחיר שבאבות, מ"מ ללמדנו באה תורה שנבטח בטחון גמור בה', מבלי לפחד משום דבר שבעולם, ואז נושע בתשועת עולמים.

ביו"ב כתב ה'ספורנו' וז"ל (לב כו) 'וירא כי לא יכול לו - לרוב דביקותו תמיד בקל יתברך במחשבה ובדיבור, על כן היה יעקב שמור אף מ'שרו של עשו', אמנם היאך היה 'ויגע' בכף יריכו, - הודיעו החטא העתיד במדריכי עמו (פירוש, שהודיעו 'עמידות' עמו, שעתידי בניו לחטוא ואף נשיאי עמו), ובדאגתו בזה פסק הדיבור, ואז ותקע כף ירך יעקב בהיאבקו עמו'.

יבקש את נרדף - טובה וברכה הבאה על האדם מתוך הרדיפות

בפרשתו, (לג ב) 'וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים, ואת רחל ואת יוסף אחרונים', וברש"י, 'אחרון אחרון חביב', היינו שלפי סדר חביבותם כך הרחיקם מעיניו של עשו, הקשה הרה"ק משינאווא זי"ע (דברי יחזקאל בפרשתו) היאך הותר ליעקב לעשות כן, הלא אין דוחין נפש מפני נפש' (אהלות ח ו), אלא, מתרץ ה'דברי יחזקאל', שהרי כלל ידוע הוא כי אלוקים יבקש את הנרדף' (קהלת ג טו), ואפילו

את הירדן - ללא כל חשש ופחד, כי בטח ליכי כאלוקי צורי, ועתה כעת ירא אנכי מפני עשו עד שהייתי לשתני מחנות מחשש שלא יכה את המחנה כולו, והלימוד לדידן, כי אף שבוודאי על האדם לקיים מצוות 'השתדלות' ויש לו להיזהר מהסכנה עד כמה שידו מגעת, אבל כאשר מן השמים הביאוהו לידי מצב (הנראה) לא יאבד עשתונותיו מרוב פחדו, אלא יתחזק בביטחון ואמונה כי ה' ישמרהו ויצילהו מכל פגע (פה קדוש להגרי"צ בהגר"ח מוואלאז'ין זצוק"ל, ליקוטים רות א כ) ⁷.

מצינו בדברי הריב"א (עה"ת) כי החשש והפחד מביאים על האדם את מידת הדין ח"ו, וכביאורו בפסוק (לב כו) 'ותקע כף ירך יעקב', וז"ל. אף על פי שהבטיח לו הקב"ה לשומרו כדכתיב 'ושמרתך בכל אשר תלך', הזיקו המלאך - לפי שנתירא מעשו, כדכתיב ויצר לו, וכן מצינו גבי משה, שאמר לו הקב"ה 'כי אהיה עמך', והזיקו בדרך במלון לפי שנתירא מפרעה כדכתיב שלח נא ביד תשלחי.

עפי"ז ביאר הרה"ק מוזטשקא זי"ע (נחל יצחק ד"ה וירא כו), את הכתוב וירא כי לא יכול לו, ויגע בכף יריכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו, כי באמת לא הייתה יכולת בידי המלאך להזיק ליעקב - מחמת שלא הורשה מאת הבורא. מה עשה שרו של עשו - ויגע בכף יריכו' - החזיק בו בחוזק מבלי עשות לו מאומה (כי לא נאסר עליו להחזיקו סתם מבלי להזיקו), ואם היה יעקב מבין כן לא היה

ה. ומרומז נמי בפסוק (תהלים קטו יז) 'לא המתים יהללו י-ה', כי זהו מהותו של מת - שיש לו 'עבר' (מעשיו שעשה בימי חייו), ואף 'עתידי' יש לו - כאשר תבוא העת שיעלה רצון לפני אדון כל להחיות המתים, אך 'הווה' אין לו, כי עתה הוא מת המוטל בקברו כאבן דומם. שמעו נא אחי ורעי - ה'חיי' שאינו מתבונן בהווה, לשמוח בחסדי הבורא יתב"ש עמו יום יום, ותחת זה יתעמק בבכיה על כל עברו, ובדאגה יתירה על עתידו, אדם זה, נכלל בכלל 'לא... יהללו י-ה', כי היאך יודה ויהלל לבוראו כשהוא עסוק בבכיה על עברו ובדאגה על עתידו. משא"כ השמח ב'הוה', אינו בוכה על עברו כי מאמין שכל העבר הכל בא לו על פי חשבון מאביו שבשמים, ואף אינו דואג את דאגת המחר כי תולה כל יהבו בהקב"ה, לאדם כזה נאה לשבח לבוראו כי הוא הוא זה הקרוב אליו.

ו. לאידך גיסא, איתא ברשב"ם (לב כה) וז"ל, ויאבק מלאך עמו שלא יוכל לברוח מעשו שלא יהרגהו נפש, ויראה קיום הבטחתו של ה' שלא יזיקהו עשו, והיינו שאדרבה, לא עזבו ה', אלא ששמרו לבל יברח משם, ו'התייצבו' וראו את ישועת ה'.

ז. בימיו של הגה"ק 'בית הלוי' זי"ע (בעיר בריסק) היה שוחט שנהג לשחוט ולמכור בשר בהמה ועוף שנשחט ללא רשות והשגחתו של רב העיר - הבית הלוי, לגודל החוצפה התאספו ראשי הקהילה בבית הרב לדון כדת מה לעשות בפורץ גדר הלז. באסיפה ישבו כל רבני ונכבדי הקהילה וחיכו לבואו של הרב, אך אדהכי והכי נכנס אותו שוחט והתיישב עמהם, מעתה כבר לא יכלו האסופים לדון בענייניו של השוחט. כעבור זמן מה הופיע הבית הלוי במקום האסיפה, תיכף נגשו אליו כמה עסקנים ובקשו הימנו שיצווה על השוחט עז הפנים שיעזוב את הבית, הבית הלוי סבר וקיבל אך לא הגיב במאומה ושב לחדרו. אחר זמן מה יצא שוב הבית הלוי מחדרו, ושוב באו אליו ובקשו מלפניו

ממני, אמר לו יעקב אבינו 'הילדים אשר חנן אלוקים את עבדך' - שיש עליהם שמירה מיוחדת של אלוקים יבקש את נרדף.

כתב רבינו יהודה החסיד זי"ע (ספר חסידים אות תרט"ו), אין דבר שכתוב בתורה שאין בו הוראה לדורות, וראיה, שהרי העולה לתורה מברך 'לפניה ולאחריה' - 'נותן התורה', אפילו בפרשה שאין בה שום מצוה, כגון פרשת וישלח, (אין בה מצוה מלבד לאו אחד של גיד הנשה), כי לא דבר ריק הוא מכם (דברים לב מז)... ומפרשה זו ילפינן שיהא אדם נכנע לפני אחיו.

קטונתי מכל החסידים - המכיר שהכל מחסדי הבורא לא תפסק טובתו לעולם

בפרשתן (לכ ה) 'ויירא יעקב מאד', ובחז"ל (ברכות ד.) שאף שכבר הבטיחו ה' 'ושמרתך בכל אשר תלך', מ"מ היה יירא - שמא יגרום החטא, והנה גבי אברהם אבינו מצינו שלא היה ירא כן אלא (טו, ו) 'והאמין בה' ויחשבה לו צדקה'. ובביאור הדבר, כתב הגר"א (בביאורו על 'משלי' כה טו) בהקדם ביאור בנוסח שאנו אומרים בתפילת 'נשמת' - 'עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו חסדיך ה' אלוקינו ואל תמשנו ה' אלוקינו לנצח', דבשעה שאדם מכיר שכל זה שעד הנה עזרונו הכל היה אך ורק

צדיק הרודף את הרשע - גם כן אלוקים יבקש את הנרדף (מדרש קהלת ג'), ומכיוון שהשפחות ובניהם היו נרדפים מבני הגבירות, ידע יעקב שעשו לא יוכל להרע להם, כי הקב"ה שומרן מכל משמר, לכן העמידן ראשונה, ולאחריהן את לאה וילדיה שיותר מסוכנים המה מבני השפחות אבל לא כמו רחל, כי לא היו נרדפין כבני השפחות, אבל גם לא היו אהובות כרחל ובנה, ואת רחל ובנה החביבין ביותר שעליהם אין כל כך שמירה מרוב חביבותם, לכן העמידם - 'אחרון אחרון' חביב'.

הוסיף נופך הרה"ק ה'בירך משה' מסאטמאר זי"ע (בירך משה בפרשתן אות ג'), דלכן נאמר 'ותגשנה השפחות הנה וילדיהן ותשתחוונה, ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו, ואחר ניגש יוסף ורחל וישתחוו', ואיתא ב'בעלי התוספות', דמדיוק הקרא נראה שאצל השפחות רק הן השתחוו ולא בניהם, ואילו גבי בני הגבירות (לאה ורחל) השתחוו הן ובניהן, כי לגבי השפחות כתיב ותשתחוונה (לשון נקיבה) ואילו גבי לאה ורחל נאמר וישתחוו (לשון רבים) והיינו שגם בניהם השתחוו, והטעם כמו שאמרנו, כי בני השפחות לא נתייראו כ"כ מעשו בהיותם 'נרדפין' וה' עמהם, לכן לא השתחוו ולא הכניעו עצמם לפני עשו. כראות עשו כי יש מבני יעקב שאינם מתפחדים ממנו כלל ועיקר, שאלו 'מי אלה לך' - מי הם אלו אשר אמיץ לבכם ואינם מתייראים

שיסלק את השוחט, ואז יוכלו לדון במעשיו ולמנוע בשר שאינו הגון מפיות ישראל קדושים. נענה הבית הלוי ואמר, הלא תכלית האסיפה הייתה לבער את מעשיו של אותו השוחט מקרבנו. אך אם נבייש אותו ונלבין את פניו על ידי שנסלקו מכאן, מיד יהפוך זה השוחט לנרדף, ואלוקים יבקש את נרדף - אפילו אם הוא רשע, מכיוון שהוא 'נרדף' מבקש ה', ואז כבר לא יהיה בידינו כל כוח וסייעתא מן שמיא לפעול כנגדו.

ח. המהרש"ל מבאר את לשון התפילה 'ונפשי כעפר לכל תהיה', וז"ל. 'ואני שמעתי מה עפר הכל דורסים עליה ואחר כך היא דורסת על כל הדורסים (שלבסוף הכל עולים לשמי רום, וגופם ייקבר באדמה), אף אני כן לכל מצערי, עכ"ל. וכך הוא דרכו של עולם, שכל מי שדורסים עליו, ומשפילים את כבודו, הקב"ה מרימו ומגביהו, כ'עפר' שהכל דורסים עליו, אך בהגיע היום הרי הוא דורס על הנבראים כולם (חכמת שלמה ברכות יז. ועיי"ש בתוד"ה ונפשי).

ט. הוי עובדא בהיכלו של הרה"ק רבי אהרן מטשערנוביל זי"ע שאחד מהנוכחים הרים את נכדו הקט הרה"ק מטשורטקוב זי"ע מעלה עד שראשו נתקע בתקרה וקיבל מכה, הרים הרה"ק מטשערנוביל את עיניו ואמר לו, רואה אתה נכדי יקירי שכל מי שמגביה עצמו יותר מדי הרי הוא נחבט.

בעניין זה ידועים המה דבריו של הרמ"א (דרכי משה י"ד סי' ל"ה) כי הרוצה לבדוק בהמה בחיותה אם כשרה היא אם טריפה. יוליכה ויתן את ידו בגובה גבה, והיה אם הבהמה תתכופף ותרכין את ראשה בכדי לעבור מתחת ידו אות היא שכשרה היא, אך אם היא נשארת בהרמת הראש ידע שטריפה היא, וסימנך לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה. אף אנו נאמר בדין, המרכין את ראשו בענווה קדוש וכשר יאמר לו, אך המרים את ראשו בגסות הרוח לאמר אני ואפסי עוד, הרי"ז סימן היכר שטריפה הוא רח"ל. על פי זה ביארו מה דכתיב אצל יעקב אבינו 'ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו'. כי יעקב אבינו הניח את ידיו ונתן לכל בהמותיו לעבור תחתיה, וכל הבא ונשאר בידו מחמת שלא הרכין את הראש, הבין יעקב אבינו שטריפה היא ואותה שלח לעשו אחיו.

באר הפרשה - וישלח

ו

עצמו לשלשה דברים, לדורון, לתפלה^{יא}, ולמלחמה. מצינו במהותה של תפילה בדברי 'ספר החינוך' (תל"ג - תפילה) 'משורשי המצווה, מה שהקדמתי הרבה פעמים כי הטובות והברכות יחולו על בני אדם כפי פעולותם וטוב לבנם וכושר מחשבותם, וארון הכל שבראם חפץ בטובתם והדריכם והצליחם במצוותיו היקרות שיזכו בהן, והודיעם גם כן ופתח להם פתח באשר ישיגו כל משאלותיהם לטוב, והוא שיבקשו ממנו ברוך הוא אשר בידו ההסתפקות והיכולת כל חסרונם, כי הוא יענה את השמים לכל אשר יקראוהו באמת'^{יב}.

נמצינו למדין מדברי ה'חינוך', שלא זו בלבד שהקב"ה רוצה לעזרנו, אלא עוד הקדים להודיענו - דעו, נתתי כח בפיכם להפוך ולשנות

מרחמיך - רחמי ה', כמו כן מה שלא עזבונו הוא רק חסדיך ה', אזי הוא מוכטח שאל תמשנו ה' אלוקינו לנצח, כי אם היה הדבר תלוי בזכויותיו של אדם הרי אפשר שיתמו זכויותיו. אבל מכיוון שהכל בא עליו מתוך רחמי וחסדי ה' שוב אין חשש שיפסקו, שהרי - הטוב כי לא כלו רחמיך, והמרחם כי לא תמו חסדיך'^{יג}.

ולכן לא חשש אברהם שמא יגרום החטא כי 'ויחשבה לו צדקה' - החשיב את כל הטובה שהיה לו עד עתה כצדקה וחסד מה' - לא בזכות מעשיו, והרי חסדיו יתברך אין להם קצבה.

התקין עצמו לתפילה - אופן התפילה וכוחה

בפרשתן (לכ ט) 'אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה', וברש"י, התקין

י. כתב הרבינו בחיי^{יד} בפרשתו, (לכ, יא) 'כי במקלי עברתי את הירדן הזה, ועתה הייתי לשני מחנות, וז"ל - מכאן, שחייב אדם שיזכור בזמן השלווה את ימי הרעה, כדי שיתבונן ביתרונו שיש לו עתה, ויודה להקב"ה על זאת, וכן אמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ז יד) 'ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה', פירושו, 'ביום טובה' ראה וזכור מ'יום רעה'. יא. הרבה פעמים נשמע את העם מאוננים לאמר - כיצד אתפלל כשראשי וליבי בל עמי, ישמע לדברי הרה"ק ה'חזוה מלובלין' זי"ע המבאר את הפסוק אם יבוא עשו אל המחנה האחת - היינו המחשבה, והכהו - שאין מחשבתו עמו בתורתו ותפילתו, אזי והיה המחנה הנשאר - היינו הדיבור, לפליטה - כלומר שעדיין יש בידו כוח הדיבור לומר תיבות התפילה כפי יכלתו ויפעל בדיבוריו גרידא גדולות ונצורות, ויינו שלעולם לא יתייאש מחמת שמוחו משוטט בארבע קצוות תבל ולבו אטום וחתום, אלא ימשיך להתפלל בעוז ותעצמות, כי לזה נתן לו ה' פה לדבר דיבורי תפילה וד' יגמור בעדו (תורת שמעון וישלח)

דברים אלו הובאו בספרי הגה"צ רבי יעקב מאיר שעכטער שליט"א (אוסף אמרים, תורה), ושם מסמיך מעשה נפלא, בבחור שהכין עצמו לקראת נישואיו בלימוד הל' קידושין, למען יקיים מצוות קידושין בכל כוחו לפי כל הפירושים וה'הגדרות'... באמצע 'שבעת ימי המשתה' העלה החתן טינה בלבו, כי מצא שלפי שיטה פלונית לא כיוון כראוי בעת הקידושין, עד שאמר לו רבו, אברך יקר, אף אם היית חושב להדיא 'הרי את מגורשת...' לא היה מועיל במאומה אחר שהכל שמעו מפורש יוצא מפיך 'הרי את מקודשת'...

באותו ענין, הגה"ח רבי חיים ברים זצוק"ל היה אומר במתק לשונו, הלכה פשוטה וידועה היא, שהטועה בתפילתו ומזכיר 'ותן טל ומטר' בימות החמה מחזירין אותו, וטעם הדבר כי הגשמים בימות החמה קללה הם, וחיישינן שמא יבואו גשמים על ידי תפילתו, עתה 'בין והתבונן' הרי יהודי זה שטעה ואמר 'ותן טל ומטר' בימות החמה, בעת שהחמה מכה בראש כל אדם, ואין כל זכר לגשמים (בארץ ישראל), ברירא לן שהיה בעת התפילה במחוזות רחוקים עד מאד (אולי באוסטרליא, ששם זמן החורף הוא בימות החמה בא"י), וכוונתו היתה ממנו והלאה, ולפי דעתנו לא היינו מחשיבים את תפילתו לכלום, מכל מקום הבינו חכמינו ז"ל שאפילו תפילה בלא לב ולב כעין זו, יש בה כוח עצום ורב, עד שעליו לתקן את מה 'שקילל', ויחזור להתפלל בשנית.

ראיה לכך מצינו בדברי ה'באר היטב' (או"ח ק"ז ז), במי ששכח ששבת היום, והמשיך בתפילת 'שמונה עשרה' של חול, עד אחר 'ברך עלינו' והזכיר 'טל ומטר' בימות החמה, עליו לחזור ולהתפלל 'של חול', עד שיאמר ברכת השנים כתיקנה, ואז יחזור לשל שבת, וראה במי דברים אמורים - בשוכח עיקר שבת, ואף על פי כן חיישנן שתפילתו תשפיע קללה - מטר בימות החמה.

יב. כתב הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (וישלח אות טז ד"ה או יאמר) על הפסוק 'וישלח יעקב מלאכים לפניו, וז"ל. נראה

מולו מצד תולדתו, עד ש'דלת הננעלת לא במהרה היא נפתחת', מכל מקום אין בזה עיכוב מכל וכל, אלא הדבר מסור לתפילה ולמעשים, ולעולם שערי תפילה או מעשים טובים לא ננעלו, אלא מגינין בעדו, ומשנין עליו סדרי בראשית שלו, 'וזה דבר ראוי ומוכרח באמונה ובגדרי הדת' – היינו שעל פי 'דת משה וישראל', מחוייב האדם להאמין, שתפילה ומעשים טובים ישנו את כל מצבו ומעמדו לטובה ולברכה.

וידע שכל תפילה ובקשה שאדם שופך את לבו לפני קונו, מתקבלת במרומים, וכה אמר מרן הבעש"ט חק' זי"ע (דגמ"א תצא בד"ה א"י רני) לבאר את הכתוב כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה'. כי כל תפילה ותפילה שאדם מתפלל עושה פעולות בעולמות העליונים, אלא שאין זה נראה בעיני בשר, ופעמים שהאדם אינו רואה את פעולת התפילה בחוש ולכן מתחיל ח"ו לזלזל

כל רעה לטובה, כל אפילה לאור גדול – בידכם הדבר".

ובבר אמרו קמאי, שג' 'אמונות' נצרכות לו לאדם בנשתו אל התפילה, ואלו הם, א'. שהבורא 'כל יכול' הוא, אין מעצור בידו מלהושיעו, (ואף אם צרתו גדולה ביותר, הרי הבורא 'גדול' יותר ממנה) י, ב'. שהבורא 'רוצה' להושיעו מכל מצוקותיו. ג'. שכח התפילה מסור לכל, וביד כל אחד ואחד לפעול בתפילה, ואין מי שיוכל לומר אין תפילתי שווה מאומה.

עוד מצינו ב'מאירי' (בית הבחירה ב"ק עמ' רל"ג), אמרו חז"ל (ב"ק פ:) 'דלת הננעלת לא במהרה תיפתח' ופירש"י דלת הננעלת על האדם שלא יצליח, לא במהרה תפתח – ונפקא מניה לאפוש'י ברחמי, ואמר 'המאירי', - אע"פ שהצלחת האדם בכל עניניו תלויים ועומדים במערכת

בדרך רמז בעלמא לפי מה דאיתא בספר אור פני משה (פר' ואתחנן ד"ה איתא בתקוני שבת) לרמז בקרא (דברים ו יט) להדף את כל אויבך מפניך, אשר 'להדף' עולה בגימטריא קי"ט (119), ומרמז על קפיטל (פרק) קי"ט בספר תהילים, שהוא מסוגל להשפיל את האויבים עי"ש. והנה בזה הקפיטל יש קע"ו פסוקים. וזה הרמז 'וישלח... לפניו' כי 'לפניו' עולה קע"ו (176) לומר כי יעקב שהוא 'איש תם', והוא 'אשר תמימי דרך' (האמור בריש פרק קי"ט), השפיל את עשו בכוח זה המזמור... וזהו 'ויאבק איש עמו'. כי 'ויאבק' הוא [במספר] קי"ט, שהתגבר על שרו של עשו בכח זה המזמור.

וללמדנו בא, להרבות באמירת מזמור זה ועי"ז יתגבר האדם על 'שרו של עשו' היצר המונעו מעסוק בתורה ועבודה בכל עת מצוא – כי בו יקבל כוח ל'ויאבק' איש עמו.

יג. איש יהודי היה בעיר אחת – בער ולא חכם כלל וכלל, בהגיע עת 'כל נדרי' כשהגבאי מכר את ה'פתיחה' של כל נדרי לכל המרבה במחיר, העלה הלה את מחיר הפתיחה גבוה מעל גבוה, מחיר שהיה נראה מופרך ממציאות, ו'זכה לו' בפתיחה בסכום אדיר. והנה עשיר זה כגודל עשירותו כן גודל בערותו, ומכיוון שמעולם לא נמצאו ידיו ורגליו בביהמ"ד, לכן בהגיע עת ה'פתיחה' לא ידע מימנו ומשמאלו כדת מה עליו לעשות, עד שבא ה'גבאי' והעלהו לארון הקודש, אך עדיין לא ידע ה'קונה' מה עליו לעשות כעת, עד שהראה לו למשוך ב'חוט' הפותח את הפרוכת, ולאחמ"כ הראהו לפתוח את דלתות ארון הקודש, וחזר למקומו כשהוא שוכח לבסוף לסגור את הארון...

כראות בני הקהל עד כמה מבין הוא ב'עסק' שעשה, שאלו אותו מה ראה מע"כ להשקיע דמים כה מרובים בפתיחה זו שלא ידע מר מה טיבה, ויען הקונה, אבי ז"ל הורה לנו ב'צוואתו' ש'נשקיע' מכספנו בעסק שנראה כי העשירים משקיעים בו – אף אנו נשקיע ונכניס בו ממון ודמים... ומכיוון שראיתי שכל עשירי וטובי הקהל מתלהטים ומתווכחים על ה'פתיחה' וכו' הבנתי כי עסק טוב לפני, מיד קפצתי לתוכו.

במה דברים אמורים, עלינו לדעת שעיקר ההשקעה תהא בתפילה – שם השקיעו קמאי כל כוחם ואונם כי שם הוא מקום ההשקעות והרווחים... כן מצינו ב'חזקוני' בפרשתן (לה כו), על דברי הפסוק שבנימין נולד לאמו רחל ב'פדן ארם', ולכאורה יפלא הרי בנימין לא נולד לאמו בפדן ארם כלל, אלא בבית לחם בשעה שנפטרה רחל אמנו.

אלא. מאחר שכשנולד לה יוסף בפדן ארם ביקשה 'יוסף לי ה' בן אחר', על כן נחשב שבנימין נולד שם באותה שעה ובאותו מקום ששפכה תחינה ושוועה לפני ה' שתזכה לעוד בן. כי בעת שיהודי מתפלל אז פועל ישועתו, ונחשב כאילו קיבלה באותו זמן.

יד. וכפי שרמזו 'טוב ה' לכל' (תהלים קמה ט), לכל מיצר ומצוקה – טוב לפנות אל ה', שהוא כל יכול, לעזור ולהושיע את האדם מכל צרותיו.

אולמיה דה"ה יותר מלמ"ד, הוא מותיב לה והוא מפרק לה, דאכן, דחיית הדיבור אפילו רק 'אות אחת' ואפילו רק לשעה מועטת גם זה לרווח גדול ייחשב, נמצינו למידים שאף כשמוכרח האדם לדבר איזה דיבור, לומר הערה לחבירו וכיו"ב ידחהו עד כמה שאפשר לו, ויישב לו בזה ובבא (מוכא בע"ש נפלאות' אות פ"ד)."

איתא ב'זרע קודש' (להרה"ק מראפשיץ ז"ע, ר"פ וירא) 'עיקר מלחמת היצר הוא להכשיל את האדם בענין הדיבור', והלואי שיהיה האדם שומר פיו מדבר אסור, כמו שהיצר הרע שומר פיו להיפך להחמיאו בדברים"י. וכן כתב הגר"א באגרתו בשם המדרש ז"ל. וכל רגע ורגע שאדם חוסם פיו זוכה לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער.

יש שפירשו את הכתוב (קהלת ו' ז) 'כל עמל האדם לפיהו', כל הייסורים ומכאובים העוברים על האדם בהאי

בכוחה של תפילה, וזהו שאמרו חז"ל (ברכות ו:): על הכתוב (תהלים יב ט) 'כרום זלות לבני אדם - אלו דברים עומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזלים בהם', כי התפילה כבר נמצאת ברומו של עולם - וכבר התקבלה למעלה למעלה, אך בני אדם מזולזלים ומדמים שלא עשתה התפילה את פעולתה. וזה דבר הכתוב כי רבים בני שוממה אלו התפילות שנראים לך כשוממות, ואין אתה רואה בחוש את הפעולה שהם פעלו, דע שפעולתם גבוהה ורמה מאין ערוך מבני בעולה מאותם התפילות שאתה אכן נוכח לראות שפעלו את פעולתם"י.

לא ישמע על פיה - בגנות דיבורים אסורים

בפרשתן (לכ ד), 'ארצה שעיר', וברש"י, 'לארץ שעיר, כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה', הקשה הרה"ק הרמ"מ מווארקי ז"ע (שהיה מכונה 'הצדיק השותק')^{טז}, וכי מה רווח יש בדבר, מדוע עדיף להטיל אות בסוף התיבה יותר מבתחילתה, ומאי

טו. משל מהנהוג להעמיד מכונה בפתח ה'מקווה' ובה יכניסו הכל סכום מעות מסוים אז יפתחו שערי המקווה, ויהי היום ויבוא אורח לעיר פלונית, ניגש אל אחת המקוואות שבעליה מבקשים סך עשרה שקלים בעד כניסת אדם למקווה, בא זה והחל מכניס שקל אחר שקל, והנה הוא רואה כי אף לאחר שכבר הכניס ד' וה' שקלים עדיין לא נפתח השער, גם במטבע הז' והח' לא נפתח, ומכיוון שראה כי גם ט' מטבעות אינם פותחים נתמלא חימה ועזב הכל וברח משם כל עוד נפשו באפו (בחשבו כמה 'אוהבי ממון' הם, מי יודע עוד כמה שקלים הנני עומד להפסיד תמורת כניסתי הנה...), והנה אך לשוטה ייחשב זה האיש, כי בעוד 'שקל' אחד ויחיד היה השער נפתח בעדו בשעטומ"צ, מדוע ברח כשעמדה הישועה על פתחו, והנמשל מובן לכל... מדוע נתיאשת מהתפילה בעמדך כבר על פתח ישועתך.

עוד ייאמר בה, כי המכניס מטבע של 10 שקלים כאחת מיד יפתחו שערי המקווה בפניו, כיו"ב ה'מתפלל' ב'עת רצון' אם מצד ה'זמן' או המקום הרי הוא כמי ששפך כמה וכמה תפילות כאחד, ויותר קרובה ישועתו לבוא... מעשה ביהודי שנכנס אל הרה"ק מגאסטנין ז"ע והתאונן לומר, הנה צריך אני לישועה פלונית וכבר מחצית השנה עומד אני בתפילה על כך ועדיין אינני רואה פתחון של אור... א"ל הרה"ק וכי על מחצית השנה שאתה מבקש ומתפלל תלונתך... הנה אנכי עומד בתפילה על דבר מסוים זה חמש עשרה שנה, ועדיין לא זכיתי אליו ומבין אנכי שעדיין זקוק אני לעוד כמה תפילות בכדי שאזכה לראות את הישועה עין בעין.

טז. מסופר שפעם שאלו הרה"ק מקאצק מנין לקח לעצמו 'חכמה' זו של שתיקה... לאחר זמן אמר ה'ווארקער', היה ברצוני לענות לו, אך תיכף נזכרתי שחז"ל לימדונו 'סייג לחכמה שתיקה' (אבות ג יג), לכן שתקתי.

פעם שאלוהו מנין לו כח רב כל כך לשתוק יומם ולילה, ענה להם ה'ווארקער', מתחילה כשעדיין כחי במתני - שותק אני, ומשמרגיש אנכי שנתעייפתי מלשתוק, הריני נח ושותק מעט, ומזה אאגור כח לשתוק עוד.

יז. ואפשר להוסיף, דבזה שדחה את הדיבור לסוף התיבה ולא ענה לרעהו 'מיד'... הרוויח שנהפכה האות לה"ה, שהיא אתא 'קלילא' במקום למ"ד שאינו קלילא, כלומר, שאף שהטיח בחבירו את ה'פסק' וה'נזיפה', מכל מקום מכיוון שאיחרו מעט, כבר לא היו הדיבורים עם כל הברען (רתתחה) ולא הזיקו הדיבורים לא לשלום בית ולא לחינוך הבנים וכיו"ב.

יח. הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר ז"ע אמר פעם לאחד שהיה מרבה מאד לדבר - מדוע הנך מדבר בקול, הרי אפשר לך לחשוב את דיעותיך במח שבראשך, אלא מאי, שהנך מרבה בדיבורים על מנת 'לזכות' את חברך בשמיעתם, אם כן עליך ליטול רשות מהשומעים, האם הם רוצים לשמוע לקול הגיגך.

ובבר אמרו בזה"ק פר' תזריע (מו:), ש'כמה דעונשא דהאי בר נש בגין מלה בישא יי, כך ענשיה בגין מלה טבא דקאתי לידיה ויכיל למללא ולא מליל, ועל פי זה ביארו הטעם שמביא המצורע ביום טהרתו שתי ציפורים, אחד כנגד הלשון הרע שדיבר על חברו, והשני על כך שלא דיבר דיבורים טובים לחזק ולתמוך בזולתו.

כי זה כל קנינו של אדם, מה שעושה ונותן עבור זולתו (אף לבהמות...), וכן מדויקים בקרא בפרשתן (לג, יז) 'ויעקב נסע סוכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות על כן קרא שם המקום סוכות', וצ"ב, וכי דרכו של עולם לקרוא שם ע"ש מדור הבהמות ולא ע"ש מדור האדם... אלא ביאורו, שעיקר החשיבות הם הפעולות שעשה עבור אחרים (אפילו שהם 'בהמות') ולא קרא שם המקום 'בית' על שם מה שבנה לעצמו.

כתב ה'חוקוני' בפסוק (לג לג) 'על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, מצווה זו נצטוו בני ישראל למען יהיה להם לזיכרון, מה שאירע ליעקב אבינו כשנותר לבדו, בעברו את הנהר לחזר אחרי הפכים הקטנים, דמכיוון שבניו לא ליווהו, ועל כן חזר אליהם כשהוא צולע על ירכו, ומזה ילמד כל אחד להיות טוב ומיטיב, לגמול

עלמא, הם בגין עסקי 'הפה', ומידה טובה מרובה, כי (משלי כא כג) 'שומר פיו ולשונו - שומר מצרות נפשו' (איגרת הגר"א לבניו) י".

כתב הרה"ק ה'מגן אברהם' (טריסק) זי"ע (ריש פר' לך) כי כל החולאים באים מעיפוש ושינוי האויר, ושינוי האויר נעשה בהבל פיהם של הבריות, כי זה כל האדם - 'רוח ממללא', על כן מאד מאד יש לנו להזהר בדיבורנו, כי בשמירת הלשון והפה יהיה תיקון ב'אויר' ויתבטלו כל החולאים בעולם.

דיבר טוב על ישראל - מעלת דיבורי חיזוק ועידוד איש לרעהו

בפרשתן (לה, יז), 'ויהי בהקשותה ותאמר לה המיילדת אל תיראי כי גם זה לך בן', ולכאורה הרי לא חידשה מאומה לרחל, כי בביטחונה של רחל בוודאי כבר ידעה בבירור שתלד בן - שהרי כך הייתה תפילתה, 'יוסף ה' לי בן אחר', ומה גם ש'נביאה' היתה, אלא דבאה תורה ללמדנו שכל דיבור ודיבור טוב מאיש לרעהו, אף אם לא חיזקו בפועל, גם כן חשוב הוא מאד, 'ויוחק בספר זכרון' מעשיה של מילדת זוי. ועל כגון דא אמרו 'יש קונה עולמו בשעה אחת'.

ט. הרה"ק רבי יחזקאל מקאז'מיר זי"ע היה אומר, כמה אווילים הם אנשים, שבכדי להכניס דבר אחד כשר לפה הרי הם מוציאים ממנו עשרה דברים שאינם כשרים. היינו שפעמים בבוא האדם לאכול ולהכניס לפיו מאכל שהוא אזי תוך כדי בירור כשרותו יכול הוא לדבר דיבורי לשוה"ר וכיוצא בזה ויצא שכרו בהפסדו.

כ. כעשרים שנה אחר שהוציא הגה"ק בעל ה'לשם' זי"ע את חיבורו העמוק בחכמת הקבלה, הגיעה השמועה לאזניו שבשעתו כאשר הגיע הספר לעיר בגדד, יצא הגה"ק בעל ה'בן איש חי' בריקוד ומחול לכבוד הספר, ולא נחה דעתו עד שהעמיד חופה כדרך שעושים בהכנסת ספר תורה.

כשמוע 'הלשם' את כל זאת פרץ בבכי, ולפליאת המספר הראה לו ה'לשם' כי בחדרו יש עוד כתבים רבים בחכמת הקבלה אשר לא ראו אור, ואמר, אם הייתי יודע שכה משבחים את ספרי בעולם הייתי מוציא לאור עוד ספרים רבים... נמצינו למדים עד כמה משפיע חיזוק אפילו על רמים וענקים כאותו צדיק, ק"ו לאנשים פשוטים, וק"ו בדורנו אנו.

כא. סיפר בעל המעשה שכעשרים שנים אחר נישואיו עדיין לא זכה להתברך בזרע של קיימא. ביום מן הימים נזכר שבשנות בחרותו בהיותו עדיין בחור בישיבה, יצא קול רינונים על האשה המנקה את היכל הלימוד ושאר החדרים שהיא נוהגת לגנוב דברי מאכל ממתבח הישיבה. יומא חדא לאחר ששפכה מים לנקות את רצפת הישיבה עבר שם אותו בחור בדרכו ולכלכך את הרצפה, אמרה לו האשה, את זאת אמחול לך - מה שאינך חס על כוחותי שעתה אצטרך לנקות בשנית את היכל הישיבה, אבל עליך לדעת שבמעשה זה הנך מועל בכספי הקדש נענה הבחור ואמר במצח נחושה, וכי 'גנב' הגונב בכל יום דברי מאכל מהישיבה יבוא ללמדני פרק בהל' מעילה... קשוט עצמך תחילה ואחר כך קשוט אחרים. מיד כשנזכר במעשה זה תר אחרי אותה מנקה, ושלח לשאול אותה האם היא עדיין זוכרת עובדא זו, נאנחה ואמרה לו, שעד היום הזה כואב לבה על העלבון הנורא מאז, הרבה עליה האברך רעים בדברי פיוסים עד שאמרה 'מחול לך', מיד לתקופת השנה נולד לו בן למזל טוב... ללמדך חומרת דיבורים שאינם הגונים.

באר הפרשה - וישלח

איזה 'אושר ותענוג' בהנאות העולם ובעשיית חטא, והכל רק דמיון מבלי ממשות כלל²¹.

עוד מתכסיו של יצר - להביא את האדם לבלבול הדעת' כי אז בנקל יטעהו ויטהו אחר 'דמיונותיו' הנואלים, וכן רמזו בפרשתן (לב ל) 'וישאל יעקב ויאמר מה שמך, ויאמר למה זה תשאל לשמי, וידועה הפליאה מדוע חפץ יעקב לדעת מה שמו (וכי חפץ היה להשתדך עמו וכדו'), ועוד, וכי זוהי 'תשובה' - למה זה תשאל לשמי, היה לו לומר אין רצוני לגלות את שמי. וביאר הגאון רבי לייב חסמן זי"ע (אור יהל ח"ג עמ' סג) כי כלל ידוע הוא ש'מהותו' של דבר נרמז בשמו (עיין יומא פנ; רבי מאיר הוה דייק בשמא), לכן שאל יעקב את 'שרו של עשו' הוא היצר המסית ומדיח - 'מה שמך', מה מהותך וכחך, כיצד תבוא ותפיל ברשתך את בני ישראל, ויענהו 'שרו של עשו', מהותי - 'למה זה תשאל לשמי', שאני מכנים את האדם לבלבול הדעת והמה, שלא יעמוד להתבונן ולשאול את עצמו, מדוע אעשה כך וכך, בדברים שלבסוף אתחרט עליהם²², וכיו"ב בשאר תמיהות העולים בדעתו אילו היה מתבונן לרגע מטירוף מרוצתו אחר יצרו²³. כי כאשר היהודי מתבונן אפילו מעט כבר יבין שלא לרוץ אחר יצרו כסומא בארובה²⁴.

חסדים טובים בין איש לרעהו, לכל אחד בהצטרפויותיו ברוחניות ובגשמיות.

כתב הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (חוקת ד"ה א"י ואת חקת), וז"ל. ועיקר 'גמילות חסדים' הוא להשתתף בצערו של חברו כמו בצערו ממש, וזהו בחינת אחד - אח דלת, היינו להיות אחיו של דל. וכמו ששמעתי מהרב הק' אב"ד דק"ק בארדיטשוב שאמר בשם המגיד ממעזריטש ז"ל שאחת מ"ג מידות שהתורה נדרשת בהן הוא גזירה שוה - היינו בחינת השתוות - שירגיש בצערו (כ'גזירה' הקשה העוברת עליו) של חברו כמו בצערו ממש בשווה, עכ"ל.

נדמה להם - כל כוחו של יצר אינו אלא דמיון

בפרשתן (לב יז) 'עברו לפני ורווח תשימו בין עדר ובין עדר' וברש"י 'רווח תשימו - עדר לפני חברו מלוא עין, כדי להשביע עינו של אותו רשע ולתווהו על ריבוי הדורון'. וידועה התמיהה וכי ריבוי דורון יש כאן והרי אינו אלא דמיון בעלמא. וביאר הגאון רבי יחזקאל לעוונישטיין זי"ע, כי אכן כל מהותו של אותו רשע עשו הוא היצר הרע ב'דמיון' בעלמא. וכל עבודתו ויגיעתו להטות את הכריות בדמיונות שוא ומדוחים כאילו יש

כב. איתא בגמ' (סוכה נב.) שהיצר הרע 'צדיקים נדמה להם כהר, ורשעים נדמה להם כחוט השערה', הקשה הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע מהי האמת - היצר הוא הר גבוה או חוט השערה. הוא מותיב לה והוא מפרק לה, מלשון הגמרא גופא - 'נדמה' נדמה', והיינו שכל מהותו של יצר אינו אלא דמיון בעלמא, ועל ידי דמיון אפשר להיראות בשבעים פנים, לזה כהר ולזה כחוט השערה.

מתאמרא בשם הבן איש חי זי"ע שמצינו שהכיוור שבו טיהרו הכהנים את עצמם עשו ממראות הצובאות, והרמז שבדבר, כי המראה הנראה בתוך המראה נראה כ'מציאות' אמיתית, אך באמת אינו אלא דמיון חזק של המשתקף בה עד שנראה כאילו זה האדם עצמו. כיו"ב הנם כל פיתויי היצר - נראים לאדם כטובה, אבל באמת אין זה אלא דמיון שווא, ובזה פי' את הכתוב 'מים גנובים ימתקו' והרי אין 'מתיקות' במים, אלא שהיצר מדמה לאדם שיש במים מתיקות, וזה כל עניין החטא שאם האדם רק יתבונן ולו מעט יראה לנכון שהכל הבל ודמיונות שוא.

כג. ומכאן הרווחנו עצה הוגנת - שיתבונן היטב מה יעלה בידו ביום המחרת, כשתגמר הנאתו. וכדברי הרמב"ן (לעיל כה לד) 'זו סיבת ביזוי הבכורה, כי אין חפץ בכסילים רק שיאכלו וישתו ויעשו חפצם בעיתם ולא יחושו ליום מחר'. וכיו"ב מבארים בקרא (שמות ח יט) 'ושמתי פדות בין עמי ובין עמך למחר יהיה האות הזה', כי ההבדל ופדות בין ישראל לעמים הוא למחר, שאומות העולם אין עומד בפניהם אלא היום בלבד, ואין משימים מבטם לתכלית ולסוף מה יהא בגורלם, אכן בני ישראל רואים לנגד עינם את יום המחרת, ומה יצא בסוף דבר.

כד. פעם התלונן חסיד אחד בפני רבו כי הוא סובל מאד מ'רדיפות היצר'... אמר לו הרבי, לא ידעתי מי רודף אחר מי... כי פעמים כבר 'שקוע' היהודי בבוץ הגדול והנורא ל"ע והוא מרדף אחר יצרו כמי שאחזו בולמוס ל"ע. כה. עוד אמרו דבזה גדול כוחו של יצר להטות אחריו בני אדם - שאינם יודעים מה שמו של היצר ואינם יודעים שזה הבא לקראתם ומדמה להם על מצווה שהיא עבירה ועל עבירה שהיא מצווה - האומר למר מתוק ולמתוק מר, אינו אלא 'יצר הרע' המחפש להכשילם, ואילו ידעו כי הוא זה העומד היו סותמים אזניים משמוע לו ומלכת

באר הפרשה - וישלח

יא

המידה שהאדם בורח מפני עשו - היצר הרע, כך נראה ומתגלה אליו הקב"ה. ובעצם בריחתו משרה עליו השכינה הקדושה, ומתגלה אליו האלוקים.

ויאבק - עצם האבקו להתגבר אף אם לא ניצח את יצרו מעלה נחת רוח לפניו יתב"ש

בפרשתן (לכ כה) 'ויאבק איש עמו', הנה כל איש מישראל עומד בכל עת ושעה בקשרי המלחמה בין האדם ליצרו... ולא יאמר מה לי ולנפיונות אלו - לא הן ולא שברן, כי נופל אנוכי בכל עת. כי עיקר נחת רוח שיש לבורא יתב"ש מאתו, הוא מעצם היותו במצבי נסיון בכל עת ובכל שעה, ובכל התאפקותי והתאבקות עם היצר הוא מעלה בזה אשה ריח ניחוח לה'. וכבר אמרו צדיקים על דברי הגמרא (חולין צא.) בפסוק (בראשית לב כה) 'ויאבק איש עמו' (שרו שלעשו עם יעקב אבינו),

ובפרט עליו להיזהר מהיצר העושה עצמו כאחיו וידידו המתכוון רק לשלומו ולטובתו, ובקרבו חורש לו רע, וכך ביארו בקרא (לב יב) 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו' - הצילני מיד היצר העושה עצמו כאחי. כיו"ב ביאר הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (בפרשתן) בפסוק זה, כי פעמים שבא אליו היצר בדמות 'יצר הטוב', וזהו 'הצילני מיד אחי מיד עשו' - עשו העושה עצמו כאחי המתכוון לטובתי - שאקיים מצוות ה', ומציג בפני 'עבירה' כאילו היא מצווה.

באותה מידה שיברח אדם מהיצר בן יזכה לגילוי השכינה וסיוע ממעל, וכביאורו של הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (וישלח תשל"ד) את הכתובים בפרשתן (לה א-ז) 'לקל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך... כי שם נגלו אליו האלקים בברחו מפני אחיו', שבאותה

אחריו כסומא בארובה. אמנם הוסיף לו, שוודאי עיקר תכליתו שלא ישמעו לו, ומרומז הדבר בתיבת 'תשאל' - נוטריקון ש"מי אל תשמע לי' (הרה"ק ה'קדושת ציון' מבאבוב זי"ע).

כו. אף אנו נצרכים לנקוט בתכסיסי מלחמה נגד יצר הרע - לילך בדרך של 'מאויבי תחכמני', ראה מה שכתב ה'קדושת לוי' (בפרשתן) על הכתוב (לב, יח-יט) 'כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך, ואמרת לעבדך ליעקב מנחה שלוחה היא לאדוני לעשיו והנה גם הוא אחרינו', בא הכתוב להורות לנו את אופן המלחמה כנגד היצר, כגון, כאשר יתעורר האדם משנתו לקראת 'נץ החמה' בימות החורף, מיד יבוא אליו היצר בתואנות שונות ומשונות שלא יקום לעבודת הבורא, כי 'קרירות' חזקה שולטת בחוצות, ועדיין השעה מוקדמת, התחמם נא עוד מעט תחת הכר והכסת במיטתך, אז תהא תשובתו, יצרי יקירי, אכן הנך מסור אלי עד מאד, אך אבקשך שתבין כי נצרך אנכי כעת למשקה חם, ואך לגשמיות כוונתי, וודאי על זאת יסכים היצר, אכן בעמדו על רגליו 'בשעה טובה ומוצלחת' - ילך לבית המדרש לעסוק בתורה ועבודה... וכן בכל נסיון - בתחבולות תעשה לך מלחמה (משלי כד ו), ולפי זה יתפרש הכתוב, כי יפגשך עשו אחי כשיבוא אליך היצר, ושאלך למי אתה, ואנה תלך, ולמי אלה לפניך מדוע אתה כה מזדרז וטורח לעשות את המצווה, ואמרת בלבך הריני עושה זאת לעבדך ליעקב אך ורק למען שמו באהבה, אך ליצרך תאמר מנחה היא שלוחה לאדוני לעשיו, מקיים אני את המצווה כדי לקבל עליהם שכר טוב בעולם הזה.

כז. מעשה נורא סיפר אחד המוהלים פה בארה"ק, שלפני כשלושים שנה נקרא לערוך ברית ברוסי' הרחוקה, בינות לציפורני הרשעים, בהגיעו לבית הרך הנולד לא ראה לפניו שום תינוק ועולל 'בן שמונת ימים', אמר להם המוהל 'מילה היא ולתינוק אני צריך', היכן התינוק, ויראוהו אביו ואמו, הנה עומד בחצר ילד בן שבע שנים שעדיין לא נימול כי עד עתה פחדנו מהרשעים, אך עתה הגיע העת למולו. המוהל שנבהל לראות ש'החתן דמים למולות' אינו כי אם ילד בן שבע, פנה והסביר לילד שהמילה כרוכה בייסורים של ממש, אך הילד לא נבהל כלל, ואמר לו, הנה הורי כבר הכינו לי שולחן מיוחד המסובב בחבלים, קיים בי 'עקידה' (קשירה) וכך לא אזוז ולא אנוע אפילו ברוב כאבים. וכך נערכה הברית מילה. תיכף לאחר המילה נגשה האם אל בנה ונשקה אותו באהבה רבה ולאחר מכן נפלה מתעלפת. משהתעוררה מעלפונה ניגש אליה המוהל ושאל אותה על מה הסער הגדול הזה. ענתה האם בגבורה, כי מיום שנולד קבלה על עצמה שלא תנשק לבנה עד לאחר שיכנס להיות מכלל היהודים להיות נימול. על כן כעת כשנשקה לבנה בראשונה גברו עליה רגשות הלב ולא יכלה לעמוד בעצמה עד שנפלה מתעלפת.

לדידן ייאמר, לא בהתאפקות מנשיקה לבן בערבות רוסי' קאיירינן, אלא כל אחד ואחד בדלילה - יאזור עוז ויתאפק מהדברים שנפשו מתאוות להם זה בכה וזה בכה... ויעצור בעצמו למען כבוד שמו יתברך.

כה מועטת - 'מנחה' היא שלוחה, אפילו המעט אם הוא בא מתוך מסירות נפש חשוב מאד לפניו יתברך, כמו שאמרו (מנחות קד:): מי דרכו להביא מנחה עני, מעלה אני עליו כאילו הקריב את נפשו, ועוד שלאדוני לעשו - אף המעט שבני ישראל עובדים נגד היצר, חשוב לפניו כמו הרבה^כ. ומוסיף על זה ה'שפת אמת' מדיליה, והנה גם הוא אחרינו, קאי על השי"ת, כי השי"ת מסייע לאדם כמו שנאמר (תהלים נו ג) 'לקל גומר עלי', ואם האדם מתחיל אף מעט, עוזר לו השי"ת שיוכל לגמור הכל בראוי.

וידע שכל מעט עבודה חשובה להעלותו לאיטו על דרך המלך, וכתשובה ליצרו המייאשו - ראה נא כמה נתייגעת ולא עלתה בידך מאומה, יזכור מה שהמשיל הרה"ק רבי פייבוש מו'באריז' זי"ע ב'יושר דברי אמת' (אות מד), וז"ל. והעיקר לדבר תמיד ביראת השי"ת אף על פי שידמה שאין תועלת מזה אבל בהמשך הזמן תגדל הנפש ביראת השי"ת כמשל ה'צמח' שצומח מעט מעט, ואין הצמיחה נראית לעיניים, אלא שלאחר זמן כבר אפשר להכיר בצמיחתו שגדול הוא ממה שהיה לפני כמה ימים... כך אף בעבודת ה' אי אפשר לראות מיד 'תוצאות' והתעלות בעבודה, אמנם כשיתמיד בעבודתו, יזכה במשך הזמן לראות פירות ופירי פירות^ל.

ואכן, אם אך יצא למלחמה, יווכח לראות שהכל ניתן בידו, וא"א לאדם לומר 'קשתה עלי המלאכה' - אין בידי להשכים קום, אין בידי להתגבר על תאוה פלונית ועל רצון פלוני וכיו"ב רבים, כי הכל מסור בידו

אמר רבי יהושע בן לוי 'מלמד שהעלו אנכי מרגלותם עד כסא הכבוד, שנחת רוח באה עד כסא הכבוד בעצם האבקו עם היצר.

וכבר אמרו לדייני, שהמלאך אמר 'כי שרית... ותוכל'^מ, וברשי' אנשים - עשו ולכן, ולכאורה תמוה וכי לזה 'ותוכל' קרינן ליה, כשהוא 'צולע על ירכו', ואחר שלבן רימהו עשרת מונים, אלא, כי אכן הממשיך במלחמתו עם היצר, אף לאחר שנפל 'והוא צולע על ירכו' - לזה ייקרא 'ותוכל', כי אין הבורא דורש מבריותיו כי אם את המלחמה, ולא את הנצחונות.

בפרשתן (לב יח-ט), 'כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר, למי אתה, ואנה תלך, ולמי אלה לפניך, ואמרת לעבדך ליעקב, מנחה שלוחה היא לאדוני לעשו, והנה גם הוא אחרינו', ומפרש ה'שפת אמת' (וישלח תרל"ה) בשם זקנו הרה"ק ה'חידושי הרים' זי"ע, שגם היצר שואל את שאלותיו של עקביא בן מהללאל (אבות ג א), מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, והכל בכדי לייאשו ולהביאו לידי עצבות, וג' השאלות מרומזים בפסוק - למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך. כלומר, מדוע תתאמץ לקיים מצוות ה', הרי ממילא לא תשיג להגיע לתכלית השלימות, ומה כבר תביא עמך ליום הדין, כלך לך מדרך התורה והמצווה.

על זה אמרה תורה - ואמרת, תשיב ליצר לעבדך ליעקב - אף מתוך שפלותי עדיין הנני חלק מכללות בני ישראל - עבדי ה', ואם תאמר שעבודתי

כח. הנה כתיב (לב כט), 'ויאמר לא יעקב עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל', ולכאורה קשה, מדוע קראהו בשם 'ישראל' ע"ש 'כי שרית', היה לו לקראו איזה שם ע"ש ותוכל - שניצח את שרו של עשו והכניעו (ויקראוהו מיכל), ומבאר הרה"ק רבי לייבל אייגער זי"ע (בספרו 'אמרי אמת'), מכאן, דאין הקב"ה דורש ובודק אם ניצח האדם את יצרו, אלא אך ורק 'כי שרית' - אם עמד בקשרי המלחמה נגד יצרו וטבעו, ואילו הניצחון 'מתנת חינם' הוא משמיא ולא מכח האדם, ורק המלחמה נקראת על שם האדם, ועל שמה נקרא 'ישראל'.

התבונן במשחק ה'דריידע"ל' (סביבון), אשר האדם מסובכו מעט, והוא הולך וסובב עוד ועוד עד שמגיע לתכליתו, כן ייאמר לדידן, כל חד בדיליה, על האדם רק להתחיל, לפתוח במלחמה, ואז 'ה' ילחם לכם', לעמוד לימינו להיות לו עזר מצריו, שיוכל להמשיך בעבודת הקודש.

כט. אחד מטכסיסי היצר, שבהזדמן מצווה לידי האדם מיד יבוא לומר לו, מה לך לקיים מצווה קטנה כזו, ומה לך לטרוח עליה. וכבר אמר הגה"צ רבי גד'ל אייזנער זצ"ל שיש לענות לו, אם כדברך, מדוע תתייגע כל כך למנוע אותי מקיום מצווה כזאת, אין זאת אלא מאחר שגם אתה יודע ומכיר בערכה של כל מצווה קטנה.

ל. כך איתא בתלמוד ירושלמי (שבועות ד א) שדרך האילן הוא שבשישים הימים הראשונים לאחר נטיעתו אינו מוציא

באר הפרשה - וישלח

יג

היטהרו והחליפו שמלותיכם - חובת האדם לברוח מהיצר וכת דיליה

של אדם - כמו שאמרה תורה 'ובחרת בחיים' (ועיי' היטב בהערה) *.

בפרשתן (לה, ב) 'ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו, הסירו את אלהי הניכר אשר בתוכם והיטהרו והחליפו שמלותיכם', ומפרש ה'כלי יקר' דלכך אמר 'אשר בתוכם' ולא 'אשר בידכם', לרמוז על היצר הרע' כמאמרם ז"ל (שבת קה:): 'לא יהיה בך אל זר (תהלים פא י) - איזהו אל זר שבגופו של אדם, הוי אומר זה יצר הרע'. על כן הזהירם תחילה הסירו את אלוהי הנכר אשר 'בתוכם' - היטהרו מהרהורי הטא ועוון, ואחר כך

וכך ביאר ה'בני יששכר' (חודשי כסלו-טבת מאמר ג אות יא) בלשון חז"ל (שבת כא:): 'כבתה אין זקוק לה', שעל האדם להתייגע בתורה (וה"ה לכל עניני עבודה) אפילו אם הוא מרגיש 'כבתה' - שאטום וחתום לבו. אינו זקוק לה - כי אין העבודה המוטלת על האדם להשיג את הנצחון, אלא רצונו של מקום ב"ה שיעשה את שלו"ו וידליק את השלהבת, יתייגע לעמוד במלחמה, ואם כבתה אין זקוק לה.

כי אם ששה עלים - עלה קטן בכל עשרה ימים, ולאחר מכן הרי הוא מתחיל למהר להוציא בששה ימים שישים עלים, וכך לאטו הרי הוא עולה ומתעצם, הנה פורח עלתה ניצה.

פעם אמר ראש ישיבה לתלמידיו, אם ילד יבדוק מידי יום ביומו האם גופו גדל או לאו, אין כל ספק שמיד ימהר לדרוש ברופאים, כי לא יראה כל שינוי מיום אל יום, ויהא נראה לו כי איננו גדל במאומה, אבל באמת טועה הוא, כי אם יבדוק רק אחר תקופה ארוכה יראה שנתעלה בגבהו - הרי לך שבכל יום גדל הוא עוד ועוד אלא שאינו ניכר דבר יום ביומו. כך נמי לענין עבודת ה' - אף אם אינו רואה תוצאות טובות על אתר. הרי זה פשיטא שבכל יום הנו עולה מעלה מעלה, אלא שאין זה ניכר, רק לאחר זמן...

לא. מעשה באיש שוטה 'בער ולא ידע' שהיה ידוע בתאוותו לאכילת 'הערינג' (דג מלוח), בתאוה זו היה שקוע למעלה מהשגת בר אנוש... באחד השבתות ראו הגבאים בביהכנ"ס בהגיע עת 'קידושא רבא' שהלה נמצא בביהכנ"ס, מה עשו הגבאים שחששו שמא יאכל הלה את כל הערינג... הודיעו למסובים שבשבוע זה אין הערינג, והגישו לפני קהל הקודש את שאר מאכלי שבת קודש... ורק מששמעו את 'מיודעינו' נאנח ואמר אכלתי ושבעה נפשי - לא אוכל להכניס אפילו עוד איזה דבר אכילה לפי אז הוציאו על השולחנות את הערינג, וראה זה פלא, הלה חזר לשולחן, דחף את המסובים ימין ושמאל והגיע ל'מרכז' שם שכן הערינג והחל לאכול כמי שלא בא דבר מאכל לפיו זה כשלושה ימים, ויהי לפלא... משנשאל היהודי על כן, ביאר בטוב טעם ודעת, במשל לביהכנ"ס המלא בחסידים עד אפס מקום - אי אפשר להכניס בו אפילו עוד 'מחט', מ"מ כשהאדמו"ר יגיע מיד יפתח בפניו שביל ודרך רחבה עד מקומו של האדמו"ר, שמא תמרו כיצד אירע הדבר כשלפני רגע לא היה שייך להכניס לביהמ"ד אפילו מחט... אלא מאי... כי בבוא האדמו"ר כבר נהיה מקום (כי הכל רוצים לזוז ממקומם ולפנות לו מקום)... אף אני אענה ואומר כי ה'הערינג' הוא האדמו"ר שלי ולגביו יש תמיד תמיד מקום בריווח.

אף אנו נלמד מאותו 'מסכן' לרבים המתאוננים כי אין בידם לקום מוקדם או שאין בכוחם להתגבר על תאוה פלונית - שמע נא, אם הנהגה זו תהיה ה'אדמו"ר שלך כבר ייעשה עבודה מקום בריווח...

לב. סיפר כ"ק אדמו"ר רבי יעקב יוסף מספינקא זי"ע כשבא הרה"ק רבי יהודה צבי מראזלא זי"ע לשבת על כסא ההנהגה, נענה ואמר מי אני ומה מעשי לעמוד במקום גדולים - לשבת על כסאם של הצדיקים הקדושים, מו"ח הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע ואחריו הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע. אך מיד שב ואמר בניגון ונוסח זידיטשוב הידוע. כי מי שיש בידו מאתיים זוז אינו נחשב 'עני' לקבל מקופה של צדקה ולאכול מן התמחוי. אולם אם יש לו חמישים זוז בלבד אלא שהכניסם בתוך 'עסק' המרוויח נחשב לו כמי שיש בידו מאתיים זוז ויצא מכלל עני. ובלשונם 'טבא חמשיין דעבדין ממאתן דלא עבדין' (עדיפים הם 'חמישים' המביאים לאדם 'פירות' ממאתיים שאינם פועלים מאומה נירושלמי פאה ח ח). ומטעם זה עצמו עלי לישב על כסאם, כי הם כבר 'אינם עבדין' שבעולם העליון א"א להוסיף זכויות, ואילו אנכי עדיין חי וקיים ועדיין בידי לקנות ולהשיג תורה ומצוות, על כן 'אשובה ארעה צאנך אשמור'. ואין לו לאדם כי אם להתחזק בכל עת ועונה.

ולעולם יש ביד האדם לעזוב את דרכיו הנלוזים, לשוב ולהתחדש, כדכתיב בפרשתן (לכ כג), 'ויקם בלילה הוא... אחד עשר ילדיו, וברש"י, 'ודינה היכן הייתה, נתנה בתיבה ונעל בפניה, שלא יתן בה עשו עינו, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו, שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם'. ואמר הגאון ר"י לעוונישטיין זצ"ל כי המתבונן ימצא כאן נוראות בכוחה של תשובה עד כמה מצפה הקב"ה על כל יחיד ויחיד מבני ישראל שישבו אליו בתשובה שלימה - ואפילו על רשע כעשו. שהרי כאן נענש יעקב על שמנע מעשו ספק סיוע לחזור בתשובה, ולא עוד, אלא שבאותו זמן היה עשו בן צ"ח שנה, ואעפ"כ המתין לו הבורא ל'תשובה', ומה נענה אנו אבתרי, בעת שאנו רואים צעירי הצאן או אברכים ממיטב שנותם שכבר הגיעו למסקנא שעבר עליהם הכלח, ולהם כבר אין מועילה התשובה... יד

העבר אין - שלא להתבונן בעברו כדי שלא יתייאש בפרשתן (לד ל-לא) 'ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עברתם אותי להבאישיני ביושב הארץ... ויאמרו הכוונה יעשה את אחותנו', וז"ל הרה"ק האמרי נועם' זי"ע (בפרשתן). לכאורה אינו מובן תשובתם, דהלא גם יעקב ידע את אשר נעשה עם דינה, ועם כל זאת כעם עליהם

והחליפו שמלותיכם - שנכל עת יהיו בגדיך לבנים (קהלת ט ח), ואז יהיה בידם לבוא אל שער המלך".

כל זמן שהנר דולק - לעולם יש בידנו לשוב בתשובה ולהתחדש

בפרשתן (לה כב), 'ויהיו בני יעקב שנים עשר, וברש"י, 'כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה' שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר (שבת נה:). והיינו דמכיוון שהתורה השוותה את כל הי"ב שבטים מוכח שאין ביניהם מי שחטא, והק' ה'אדרת' (בפירושו על התורה), מה ראה מכאן ש'לא חטא', דילמא חטא אלא ששב בתשובה שלימה ולכן נמנה בשווה עם אחיו. אלא ביאורו, דאם חטא ועשה תשובה שוב לא היה נמנה 'בשווה' עמהם, אלא במעלה גבוהה מהם, שהרי (ברכות לד:): במקום ש'בעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד', ומכיוון שנכתב עמם בשווה מוכח שלא חטא כלל. לדין ייאמר, פשיטא ואי"צ לומר שאין כל היתר לחטוא בכדי לזכות למדרגה הגבוהה של 'בעל תשובה', אמנם, מי שכבר חטא באיזה ענין, ישכיל שלא להתייאש, אלא ידע שבידו כוח ויכולת לנצל ה'מתנה' של תשובה - להתעלות אף יותר ממי שלא חטא כלל.

לג. אחד מיסודות היראה, שיתרחק האדם בכל מאודו מחבר רע, כי ביד חבר רע להשפיע על האדם השחתה רבה ועצומה. וכן מצינו בפרשתן שיעקב אבינו שהה בחברתו של שורו של עשו זמן מועט, וכבר ותקע כף ירכו והוא צולע...

פעם בא יהודי לפני הגרי"ז מבריסק זי"ע (בפרשת וישלח) ואמר לו בביאור דברי רש"י עה"פ 'עם לבן גרתי ואחר עד עתה... ויהי לי שור וחמור' ופירש"י 'ולא למדתי ממעשיו הרעים'. והיינו, שיעקב אמר לעשו, אם תתמה האיך 'עם לבן גרתי' בכפיפה אחת ואפילו הכי 'לא למדתי ממעשיהם הרעים'. אין זה אלא כי ויהי לי שור וחמור - דימיתי אותם בעיני כשור וחמור ותו לא מיד, ומה לי ולהם... על ידי כן לא למדתי מאומה ממעשיהם הרעים. הדברים מצאו חן בעיני הגרי"ז, וכה אמר, אין זהו 'פשוטן של דברים', אבל הדיבורים גופא נכונים וקיימים. כי רבים חללים הפילו 'חברים רעים', ולזה העצה שיביט עליהם כ'שור וחמור' שאין אדם בעולם הנמצא בסביבת שוורים וחמורים ולומד מהם 'הנהגות' וארחות חיים....

ואף שוודאי אסור לצער איש מישראל, ויש לנהוג כבוד עם כל בריה שברא הקב"ה בעולמו, מכל מקום - יש לעשות בחכמה ובתבונה להתנתק מחבר מרעים. וכפי שהיה מרגלא בפומיה של הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע 'מ'דארף זיין גוט צו יעדעם אבער נישט מיט יעדעם' (על האדם להתנהג בטוב לכל אחד, ולא עם כל אחד).

לד. הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (וישלח ד"ה אם יבוא) המשיל את ה'יצר הרע' לגנבים שהיו בימים ההם, היו עומדים כל ה'חברה גנבים' ואורבים מחוץ לחנות, ואחד מהם היה נכנס אל החנות וחוטף חפץ אחד ובורח, וכוונתם, כדי שהסוחר ירדוף אחריו ובין כך יכנסו כל ה'חברה גנבים' אל החנות ויבזו כל אשר לו. מה יעשה סוחר פיקח, הרי הוא אומר בלבו 'יחזיק לו מה שכבר חטף' ולא יתפתה לרדוף אחריו ולהפסיד את כל רכושו, אלא ישמור את החנות מכאן ולהבא ועי"ז ירוויח ויתמלא ההיזק בכפלי כפליים, עכ"ל. כך היא נמי דרכו של יצר, עיקר מטרתו לבלבל את האדם - להורידו מדרך הישר, מה עושה היצר, מכשיל את האדם בחטא קטן, ומפתהו שכבר 'חוטא' הוא, ומשם דרכו

הראשונה שצריך האדם לבקש מאת הבורא יתב"ש, שישיב ממנו כל השמות שהורגל בהם מנעוריו, כי זוהי עיקר עבודת האדם בהאי עלמא - להתחדש כנשר נעוריו, ולא להיות מחשב חשבונות העבר כלל, אלא מכאן ואילך חושבנא יי".

כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (פרשת שמיני בד"ה וירד) ז"ל. עפ"י מאמר הגמרא (פסחים סד:): אין מעבירין על המצות. כי בן דרך היצר לקרר את האדם בגשתו אל העבודה זו תפלה (תענית ב.) לומר לו הלא אתה מלא עון ואיך ימלא לבבך לגשת אל הקודש. אולם האמת אינו בן כי הקב"ה שומע תפלת כל פה ומרחם על הבריות לקבל ברחמים תפלתו. וז"ש 'אין מעבירין על המצות' שלא יעלה על זכרוננו העבירות בעת עשיית המצות. וזה נמי פירוש הקרא (תהלים לד טו) 'סור מרע ועשה טוב' בשעה שאתה עושה טוב תסיר הרע מקרב לבבך ואל תזכרם עוד יי".

על שהכאישו ריחו בעיני העמים, ואם כן מה הייתה תשובתם - 'הכוונה יעשה את אחותנו', ונראה, כי מדרך אדם חכם שלא לכעוס כלל על דבר שכבר נעשה וכבר אי אפשר לתקנו, כי מה יפעול בכעסו, ואם אתה רואה לפעמים איש חכם הכועס על דבר שכבר נעשה, הוא רק בכדי שאם יארע כזאת בשנית לא ייעשה שוב מה שאירע עתה, ולזה כאשר ראו השבטים שאביהם כועס על מה שכבר היה ואי אפשר לתקנו, הבינו שכוונתו שאם יארע כזאת בשנית לא יכאישו את ריחו שוב בעיני העמים, לכן אמרו לו בתמיהה 'הכוונה יעשה את אחותינו' (בלשון עתיד), הרי ממילא לא יארע כזאת בשנית, כי מהיום והלאה ישמרו עליה ביותר, ואם כן על מה יש לכעוס כעת. בין כך ובין כך למדנו ארחות חיים של האבות - שלא להביט על מעשי העבר כלל.

על כן, ישבח האדם מכל עברו - ממעשיו הראשונים, וידבק בבוראו מכאן ואילך, וכלשונו של הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (הנוכה ד"ה חשתי דרכי) התפילה

מזומנת עד שאול תחתית. ובזה מבאר את הכתוב בפרשתן 'אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו', כי זוהי מטרתנו להכות את היהודי, אבל עבודת היהודי 'והיה המחנה הנשאר לפליטה' - ישמור עצמו שלא להיאבד לגמרי. לה. כה אמר הרה"ק הר"ב מפשיסחא זי"ע (שפ"א אבות דף כג) לבאר את הלשון 'כשור לעול', כי השור החורש בשדה לעולם לא יעמיד עצמו להביט לאחוריו, האם הצליח בחרישה או העלה חרס בידו, ותמיד 'עיניו לנוכח יביטו' - לחרוש עוד כברת ארץ, ועוד כברת ארץ ללא לאות, בכי האי גוונא ממש יש לנו לעסוק בתורה ועבודה, שלא להביט לרגע אחד לאחורינו לראות מה העלינו בידינו, אלא לילך בדרך העולה בית קל יומם ולילה ערב ובוקר וצהריים. וביותר הדברים אמורים, בעמדנו כעת 'סמוך ונראה' לימי החנוכה, היוונים לא יכלו לסבול את עבודת בני ישראל 'כשור לעול' - שלא להביט לאחוריהם הן על העליות והן על הנפילות, כי ידעו שעבודה כזאת מונעת את האדם מייאוש, כי ממה יתייאש אם אינו מתבונן בנפילותיו, ובמה יתגאה אם לא ראה את עליותיו, ועל כן אמרו לבני ישראל - 'כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל', היינו שימנעו את עצמם מלעבוד את 'אלוקי ישראל' כדרכו של השור שאינו מביט אחור.

וכך אומרים משם הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע בכתוב 'כי רגע באפו חיים ברצונו', מי שמעמיד לנגד פניו רק את הרגע של עכשיו, הוא 'חי' הן ברוחניות הן בגשמיות.

וכבר איתא מהרה"ק ה'תפארת שלמה' (ויחי, וירא אחי יוסף) לרמז האי מילתא באמרם ז"ל (בר"ר כא ו) אין ועתה אלא לשון תשובה, כי הבא ב'שערי תשובה' אין לו להביט אלא על של עתה, ואז יזכה לעמוד על דרך אמת. וכך ביאר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע את הלשון 'כריתת ברית', דלכאורה תרתי דסתרי נינהו, כי 'כריתת' פירושה ניתוק וקריעה, ו'ברית' פירושה התקשרות והתחברות, אלא, שאדרבה האחד משלים את רעהו, כי הרוצה להתקשר ולהתחבר אל אביו שבשמים, עליו לתת 'גט כריתות' ליצר וכל הרע, ובזה יהא בידו להתחבר בכרית אל הקב"ה. לו. הגה"צ רבי גד'ל אייזנער זצ"ל היה אומר, שעל האדם להוכיח מתוך הנהגת עצמו, כי כשהוא יושב ואוכל לשובע נפשו, ונותן מעדנים לתוך גופו, לא יבוא אליו היצר באותה שעה 'היאך תשבע בדשן נפשך' כשכזאת וכזאת חטאת, ואילו כאשר אך יגש לעסק התורה והעבודה מיד יבוא היצר איך יכול חוטא כמותך לעבוד את ה', ומדוע אינו בא בעת האוכל, ע"כ שאין זה אלא 'עצת היצר'.

אף הוא היה אומר, העבר - הרי הוא כרבו של אדם, כי ממה שאירע לו ילמד להיזהר להבא. העתיד - הרי הוא

ותורה אור - עסק התורה"ק מצילתו מרעת עשו

בפרשתן (לכ ה) 'עם לבן גרתי ותרתי'ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים', ומבאר הרה"ק ה'ערוגות הבושם' זי"ע (ד"ה עם לבן) שכוונת יעקב אבינו הייתה, שהרי 'בזמן שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו', וכל פחדי ממך אינו אלא כי לא למדתי - שלא היה סיפק בידי לעסוק בדברי תורה, מפני מעשיו הרעים של לבן - שרימה אותי עשרת ממונים, וכיו"ב בשאר רמאויות, אף אנן, הבה נתחזק לעסוק בדברי תורה בחיות בשמחה והתלהבות, ותהא זאת התורה לזכותנו - לעמוד כצור

החלמיש נגד כל השונאים ברוח ובגשם, ונהיה שקטים ושלווים ללא כל פחד משום דבר שבעולם"ג, גם נזכה לכל הברכות האמורות בתורה, וכבר אמרו חז"ל 'המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ' (אבות ג ה) ז"ל.

יה"ר שנוכה כולנו להדבק בדרכיו של יעקב אבינו ולהתרחק כמטחוי קשת מדרכיהם של עשו ולבן, ויושפע עלינו שפע רב ממרומים, באור האמונה נקבל פני משיחנו בב"א.

כתלמיד שבו יעשה האדם רק טוב כפי שלמד כבר. ואילו ההווה - הרי הוא כידיד וריע, שעל האדם להתחבר עם ההווה ולפעול בו טובה הרבה.

לז. הנה רבים מתרפים בלימודם מתוך מחשבה הרי ממילא אין לי כישרונות מזהירים, ואף אם אתייגע יומם ולילה מי ידע מזה, ומדוע אתייגע כשסוף הכבוד אינו לבוא. לזה יתבונן בקורותיו של יעקב איש תם יושב אוהלים, שנטמן י"ד שנים בבית עבר ועסק שם בתורה, וי"ד שנים אלו לא נזכרו בתורה, רק בדרשת חז"ל מחשבון דברי הימים, ומ"מ לא תמצא בר בי רב דחד יומא ואפילו תינוק של בית רבן שאינו יודע מאלו הי"ד שנים. ללמדך, שאין לאדם להתעסק במחשבות שווא אלו, אלא לאחוז בתורה ככל יכולתו, וסוף הכבוד לבוא.

לח. הנה אמרו חז"ל 'אם אין קמח אין תורה', ומבאר ה'אור החיים' הקדוש (ריש בחקותי) אם 'אין קמח' שחסר לאדם שפע הפרנסה הרי"ז סימן ש'אין תורה' - שאינו עוסק בתורה. מעשה בבחור (שהחל לרדת מדרך הישר) שביקש לפתוח 'ביזנעס' (עסק) והוצרך לסכום מעות גדול, ויפן אל אביו, אנא ממך, הלווה לי כך וכך מעות... אמר האב, אם תניח תפילין בכמה ימים הקרובים אלווה לך את כל הסכום... ואכן הבן קיים בקשת האב והניחם ג' ימים בזה אחר זה... אמר לו האב בעזהשי"ת בתוך שבוע ימים אמציא לידך את כל הסכום, כעבור שבוע ימים פנה הבן לאב שיקיים הבטחתו, אמר לו האב אם תניח תפילין עוד חודש ימים אלווה לך המעות, ויהי כעבור חודש ימים שוב ביקשו הבן את המעות ושוב דחהו האב ב'פזמונו' - אם תניח תפילין במשך עוד ג' חדשים אלווה לך המעות, כן נשנה הדבר כמה וכמה פעמים עד שפקעה סבלנותו של הבן ושאל את האב וכי אתה עושה 'חוזק' (צחוק) ממני... אמר לו האב, מיד אחר ג' ימים הראשונים כבר הכנסתי את כל הסכום לכיס התפילין שלך... ולך מה אעשה איפה בני שפחו יצרך עליך, ואינך פותח את כיס התפילין להניחם, כיצד תמצא את המעות... והנמשל מובן, כי 'המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ' (אבות ג ה) וכלומר, שאינו צריך לטרוח 'דרך ארץ' להשיג פרנסתו, ואם אינו מוצא את הפרנסה הרי"ז סימן שכלל לא פתח את כיס התפילין - את הגמרא וכיו"ב... ע"כ לא מצא את כל המוכן ומזומן לו שם מבעוד מועד...

עוד יסופר בכוחה של עסק התורה סיפר הגאון רבי ישעיה טישלער שליט"א הדר בעי"ת בני ברק כי לאחרונה פגש בליל שב"ק על פתחה של ביהמ"ד חסידי אברך מ'קרית ספר' שבא לשבות שבתו אצל חמיו בבני ברק, אחר ברכת 'גוט שבת' שאלו האברך האם יש באותו ביהמ"ד ספר 'בת עין', ענה לו ר"י כאן אין 'בת עין', אמנם בביתי שוכן ספר בת עין אחר כבוד ואם רצונך עז להשיג את הספר עלה עמי לביתי ואלווהו לך... וילכו שניהם יחדיו, ויאמר ר"י לאברך האם חפץ מע"כ דייקא ב'בת עין' או כמו"כ טוב ספר חסידות אחר... פתח האברך וסיפר לר"י, לפני כשנה תמימה גמרתי למנות י"ב שנים מיום הנישואין ועדיין לא נפקדנו בזש"ק, בצר לי עליתי אני ובני ביתי לעיה"ק צפת להעתיר תפילה ותחנונים בזכות הצדיק הקדוש ה'בת עין' (לא היה אז יומא הדילולא של הבת עין), מכיוון שכהן אנכי וזכיתי להתקדש בקדושתו של אהרן אינני רשאי להכנס ל'בית החיים' להשתטח על ציון הקודש, ע"כ פניתי אני וב"ב לבית מדרשו של הרה"ק ה'בת עין' זי"ע בצפת, שם קרענו שערי שמים בתפילתנו וקבלתי ע"ע שכשיוולד לנו הבן נלמד בכל שבת (בעת הסעודה) בספר הק' בת עין במשך שנתו הראשונה של הבן... ומיד נפקדנו בזש"ק, ואכן מיד קניתי את הספר למען יהיה מזומן תחת ידי בכל שבת, ובעזהשי"ת הנני מקיים את אשר קבלתי על עצמי, אלא שכאן בבני ברק בבית מו"ח לא מצאתי את הספר ע"כ מצאתני מחפש אותו... וייש"כ על שהמצאת את הספר לידי.